



UNIVERSITÄTS-  
BIBLIOTHEK  
PADERBORN

## Universitätsbibliothek Paderborn

### **Commentaria Vetustissima & profundissima Super Canticvm Canticorum Salomonis Qvod Hebraice Dicitvr Sirhasirim**

**Wolbero <de Sancto Pantaleone>**

**Coloniae Agrippinae, 1630**

Capvt Qvartvm.

**urn:nbn:de:hbz:466:1-10027**

## CAPVT QVARTVM.

1. **Q**uam pulchra es Amica mea, quam pulchra es? oculi tui columbarum absq; eo quod intrinsecus latet: capilli tui sicut greges caprarum quae ascenderunt de monte Galaad.
2. Dentes tui sicut greges tonsarum quae ascenderunt de lauacro, omnes gemellis fortibus, & sterilis non est inter eas.
3. Sicut vitra coccinea labia tua & eloquium tuum dulce; sicut fragmen mali punici, ita gena tua absq; eo quod intrinsecus latet.
4. Sicut turris Dauid collum tuum, quae edificata est cum propugnaculis; mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium.
5. Duo vbera tua sicut duo hinnuli capreae gemelli, qui pascuntur in lilijs, donec aspiret dies & inclinentur umbra.
6. Vadam ad montem myrrha, & ad collem thuris.
7. Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te.
8. Veni de Libano sponsa mea, veni de Libano, veni; coronaberis de capite Amanae, de vertice, & sanir, hemor, de cubilibus leonum, de montibus pardorum.
9. Vulnerasti cor meum soror mea sponsa, vulnerasti cor meum in vno oculorum tuorum, & in vno cruce colli tui.
10. Quam pulchrae sunt mammae tuae soror mea sponsa: pulchriora sunt vbera

tua vino, & odor vnguentorum tuorum super omnia aromata.

11. Fauus distillans labia tua sponsa, mel & lac sub lingua tua; & odor vestimentorum tuorum sicut odor thuris.
12. Hortus conclusus soror mea sponsa, hortus conclusus, fons signatus.
13. Emissiones tuae paradysus malorum punicorum cum pomorum fructibus.
14. Cypri, cum nardo, nardus & crocus, fistula & cynamomum cum vniuersis lignis Libani, myrra & aloë cum omnibus primis vnguentis.
15. Fons hortorum puteus aquarum viuentium quae fluunt impetu de libano.
16. Surge Aquilo & veni Auster, perfla hortum meum, & fluant aromata illius.

VERSVS I. QVARTI  
capitis.

Quam pulchra es amica mea, quam pulchra es? oculi tui columbarum, absque eo quod intrinsecus latet; capilli tui sicut greges caprarum quae ascenderunt de monte Galaad.

**Q**uoniam spiritus sancti gratia in Ecclesiastico profluit agro, congrue nunc sponsus sponsam septem pulchritudinum attollit praconij, quas attendit in decore & gratia oculorum, capillorum, dentium, labiorum, genarum, colli, & vberum, quia nimirum Christus

Sponsus commēdat sponsam à gratia & decore omnium membrorum in facie.

Eccle-



Christuse ecclesiam suo iudicat confortio dignam, quam pro gratiarū affluentia, omnium in facie membrorum commendat elegantia.

Facies enim Ecclesie est eius publicus conventus, in quo considerantur, disponuntur, & præcipiuntur semper necessariae & vtilis causæ, quibus informantur, & ad vnitati decorem instituantur ipsius membra, vt nulla in eis deformitatis macula appareat, siue in fide, siue in actione, siue in aliqua canonicarum sanctionum constitutione. Ipse namque publicus Ecclesie conventus, variâ distinguitur professionum, dignitatem, & ordinum qualitate, quia alia est professio monachorum, alia clericorum, alia laicorum: in his autem alia professio Virginum, alia continentium, alia coniugatorum; Dignitatum vero alia imperialis, alia pontificalis, alia præfectoralis, siue aliud quid quod dignitatis nomine appellari potest: Porro ordinum alius Sacerdotalis, alius Leviticus, alius subleuitico, vel alius quilibet Ecclesiasticus ordo, quæ omnia significant septem illæ præscriptæ particulae Sponsi testimonio in Sponsæ corpore laudabiliter positæ.

Oculi enim Ecclesie sunt custodia & prudentia præpositorum, capilli numerositas subditorum, dentes sacrae Scripturae expositores, labia prædicatorum elegantia, siue lectorum diuinam Scripturam re-

citantiū, genæ verecundia disciplinatorū, collū sublimis eloquentia Doctorum, vbera diligentia Magistrorum minores erudientiū, quorum omnium distinctam varietatē in corpore Ecclesie Psalmista collaudans, *astitit*, inquit, *Regina à dextris tuis in vestitu deaurato circumdata varietate*. Sed de his singulis plenius suo loco dicendum.

*Quam pulchra es*, inquit, *Amica mea, quam pulchra es*: quam dicit pulchram etiam appellat Amicam, vt insinuet alterum alterius esse effectuum; nam quæ tot pulchritudinum speciebus quas subinfert decoratur, merito Amica efficitur, & quæ Amica probatur, profecto pulchra iudicatur: non enim veluti Amicam secreti sui consciam faceret, nisi hanc virtutum pulchritudinem placentem sibi per gratiā copulasset. Repetitâ verò laude pulchritudinis geminatam approbat virtutem fidei & operationis, quæ ita sibi inseparabiliter sociantur, vt vna sine alterâ semper inutilis comprobetur.

Subdens autem primum septenaræ pulchritudinis membrum, *oculi tui*, inquit, *columbarum, absq̄ eo quod intrinsecus latet*. Sicut supra prænotatum oculi Ecclesie sunt custodia & prouidentia præpositorum erga vtilitatem subditorum, quia sicut oculi duces quidam & custodes sunt subiecto corporis (cæcuse enim in tenebris ambulat & nescit

T quo

Facies Sponsæ publicus Ecclesie conventus est, qui varia professionū, dignitatum & ordinum qualitate distinguitur.

Psal. 44.

Sponsa Amica vocatur ob pulchritudinem.

Quod Sponsa bis pulchra vocetur quod significet.

Primum septenaræ in Sponsa pulchritudinis membrum sunt oculi.

Oculi, capilli, dentes labia, genæ collum, vbera in facie Sponsæ, in Ecclesia quos figurant.



quo eat; ita Prælati curâ suâ & vigilantia custodiunt sibi subiectos, & ducunt in lectam viam prædicatione & actione, vtrouique speculatores positi, & ad animarum & ad corporum necessitatem & utilitatem. Sed isti oculi sunt columbarum, absq; eo quod intrinsecus latet, quia innocenter & simpliciter carnalia prouident, & prudenter subditorum periculum spiritualia administrando præuident & cauent: nam cum in terrenis aliquando pro subditorum utilitate occupantur, ipsa terrena non coruino sed columbino oculo intuentur, quia absque cupiditate & carnali desiderio simpliciter pro sola necessitate expectant & habent, de quibus dicit Propheta, *quasi columba ad fenestras suas*: quid enim sunt fenestræ nostræ, nisi sensus exteriores, per quos ad ista visibilia vel ea cupiendo vel paruipendendo prospicimus? Sancti autem quasi columbæ ad fenestras suas sunt, quia quicquid in exterioribus per sensus corporeos capiunt, simpliciter & innocenter suis vñibus exponunt, nihil in his cum auuiditate & delectatione rapiunt, sed tantum commune in eis suam, suorumque necessitatem attendunt.

Est ergo laudabile hoc modo tenere studium actiuæ vitæ, sed longè laudabilius est, id quod intrinsecus latet habere virtutem scilicet vitæ contemplatiuæ: foris enim exteriora honestè dispensant, sed diuinæ

tantum patet cognitioni quâ intentione id faciant, dum plerumque ab humanis oculis qui corda non vident aliqui religiosi exteriora interdum tractantes iudicantur.

absque eo quod latet intrinsecus.

Sequitur secunda pars septenarius pulchritudinis, quâ dicitur, *capilli tui sicut greges caprarum, quæ ascenderunt de monte Galaad.*

Secundum pulchritudinis membrum suum capilli.

Capillis, vt prænotatum est, numerositas subditorum designatur, qui quamuis perfectionem maiorum consequi non valeant, conuentum tamen Ecclesiæ sicut capilli caput ornant, capitibus suis hoc est, maioribus pro suo modo & posse obediendo, & constitutam sibi legem seruando adherentes. Vnamquamque enim professionem suam quique loco & ordine iuxta præfixam sibi à Patribus communiter conuersandi Regulam, licet diuerso modo, decorant & ornant. Nam quamuis in Ecclesiâ vniuersali siue particulari non omnes æqualiter viuant, non omnes æqualiter suo quisque priuato officio constitutâ obseruent regulam, & eandem plerumque excedant, publico tamen & communi Religionis & Ordinis teguntur ornamento: sicut è contrario nihil confert honoris aut honestatis toti corpori Ecclesiæ vnius deuotio, si ipsa tota irreligiositatis deformetur instituto. Denique religiosa eius communitas ipsius est pulchritudo & nobilitas, sicut & irreligiosa vnanimitas ipsius est turpitudine & ignobilitas.

Capilli significant subditos in Ecclesiâ.

Varietas Ordinum ornamentum est Ecclesiæ.

Vnde

Oculi sunt Prælati Ecclesiæ, & quare oculis columbarum tales assimilantur.

Esai. 60.

Quomodo Prælati sint columbæ ad fenestras suas.

Quid sit habere oculos columbarum



Vnde & dicitur , quia *capilli isli sunt sicut greges caprarum*, quia in singulis professionibus sunt quidam greges , coadunate multitudines, greges quidem quantum ad ordinū diuersitates, siue ad Ecclesias particulares, vnus autem grex, quantum ad fidei vnitatem & Ecclesiam vniuersalem. Greges verò sunt caprarum quia omnes Ecclesiasticae professiones , licet inter se differentes propter varias ordinum qualitates, semper tamen pari intentione ad vnum spectant finem dum omnes caelestia appetētes, suo quique modo adhærent Deo.

Professiones Ecclesiasticae cur vocentur greges caprarum quia ascenderunt de monte Galaad.

Galaad interpretatur aceruus testimonij, & significat sacram Scripturam.

Pf. 18.

Sanctorum Patrum institutio, aceruus testimonij est.

Qualium verò caprarum ? *qua ascenderunt*, inquit, *de monte Galaad*. Galaad dicitur aceruus testimonij, quis autem est iste aceruus testimonij, nisi collectio quaedam & summa diuinarum scripturarum siue institutionum à sanctis Patribus ad utilitatem & honestatem Ecclesiae cōscriptum ? Quid enim est sacra scriptura nisi quidam aceruus testimonij vbique prædicantis & testificantis de Christo ? de quo testimonio canitur in psalmo , *testimonium Domini fidele, sapientiam præstans paruulis*. Paruuli quippe, id est humiles testimonium sanctæ scripturæ intelligunt, cui dum credendo & bene viuendo obaudiunt sapientes fiunt, summa enim Philosophia est optimus viuendi modus. Institutio quoque sanctorum Patrum quidam est aceruus testimonij, quia dum hoc legitime obseruatur, obserua-

toribus suis ad vitæ honestatem testificatur.

*Capilli ergo sanctæ Ecclesie sicut greges caprarum quæ ascenderunt de monte Galaad*, quia multitudines subditorum quotidie proficiunt testimonijs sanctarum scripturarum, & suorum præpositorum institutis ad communem viuendi ordinem sibi præfixis.

VERSUS II.

*Dentes tui sicut greges tonsarum, quæ ascenderunt de lauacro, omnes gemellis foetibus & sterilis non est inter eas*

Tertio loco ponitur, *dentes tui sicut greges tonsarum quæ ascenderunt de lauacro, omnes gemellis foetibus, & sterilis non est in eis.*

Dentes vt præscriptum est, non absurdè possunt accipi sacrae Scripturæ expositores, quia sicut dentes cibos conterunt, ita Sancti expositores in diuinis Scripturis, litteræ grossitudinem in spiritualis sensus redigunt, subtilitatem, vt quæ in superficie intelligi non poterat, per hos dentes quasi commolita, facilius in ventrem intelligentiæ transeat.

Tertiana pulchritudinis membrum sunt dentes. Dentes sacrae scripturæ expositores in Ecclesia sunt.

Expositores scripturæ cur assimilentur gregibus tonsarum ascendenti-um de lauacro.

Sed quare isti *dentes sicut greges tonsarum quæ ascenderunt de lauacro* ? videlicet propter expeditum à sæculi negotijs animum, & à terrenæ actionis puluere diuini Spiritus fonte ablutum. Neque enim possunt ad tantæ intelligentiæ

T 2                      subti-



Psal. 35.

subtilitatem proficere, nisi huius mundi curis quasi quibusdam oneribus depositis, & toto corpore interioris hominis loto fonte illo diuinitatis, de quo dicit Psalmista Deo, *torrente voluptatis tua potabis eos, quoniam apud te est fons vite.* Et quid ista ablutio siue potatio conferat utilitatis insinuat, dum subdit, *& in lumine tuo videbimus lumen;* ac si patienter dicat, te lumen scientiæ nobis infundente, obscura diuinę Scripturę intelligemus.

Dentes ergo Sanctę Ecclesię sunt quasi greges tonsarum quę ascenderunt de lauacro, quia sacrę Scripturę tractatores quod magis fuerint à terrenis actionibus expediti, & lauacro diuinę inspirationis expurgati, eò fortius frãgere & subtilius terere valent totam veteris & noui testamenti literalem soliditatem.

Allegoricus enim siue moralis sensus competenter & utiliter profluens ex literali superficie sanctarum Scripturarum decens candor & quasi alliciens pulchritudo istorum est dentium.

Cur dentes  
expositorũ  
Sacrę Scri-  
pturę om-  
nes gemillis  
fœtibus &  
sterilis non  
esse inter  
eos dicatur.

Vnde & subditur, *omnes gemellis fœtibus, & sterilis non est inter eos.* Quid sunt enim istorum gemelli fœtus, nisi aut sanctarum Scripturarum, quę expositione quasi confringuntur duplex sensus, videlicet allegoricus & moralis, aut duorum testamentorum cognitio, aut geminę charitatis exhibitio? Nam cum triplex sit sensus in toto corpore di-

uinę Scripturę, historicus scilicet, allegoricus, & moralis, vbicunq; historicus exponitur, in aliquamistarum duarum partium, allegoricam scilicet aut moralitatem resoluitur, plerumq; in vtrarumq; partium sensus, vnius eiusdemq; historię redigitur intellectus, ita vt nonnunquam quod historia sonat, non nisi mysticè intelligi debeat. De quo triplici sensu diuinę Scripturę dicitur, *scribe ea tripliciter in corde tuo.* Duorum vero testamentorum quasi gemellis ditantur fœtibus, quia quicquid exponunt vel de veteri vel de nouo testamento assumunt: Porro geminę charitatis fœtibus multiplicantur, quia ad laborem exponendę sacrę Scripturę trahit eos amor Dei, quem in ipsã Scripturã delectabiliter sapiunt; amor quoq; proximi, ad cuius utilitatem hanc sibi occupationem libenter assumunt.

In quibus est nulla horum gemellorum fœtuum sterilitas, quia omnes quos terrenę actionis pondus non grauat, & diuini Spiritus fons saluberrimus lauat, possunt delectabiliter hac geminã intentione, materiã, dilectione, in exponendorum librorum negotijs vacare; intentione ad allegoriam & moralitatem, materiã ad vetus & nouum testamentum, dilectione ad Deum & proximum respicientes.

Duo testa-  
menta duo  
gemilli fœ-  
tus.

Quar-



VERSUS III.

*Sicut vitta coccinea labia tua, & eloquium tuum dulce sicut fragmen mali punici, ita gena tua, absque eo quod intrinsecus latet.*

Quartum pulchritudinis membrum sunt labia.

Labia sponse sunt diuini verbi prædicatores, & quare vitta coccineæ comparantur.

**Q**uartum septenæ pulchritudinis prædicamentum est, sicut *vitta coccinea labia tua, & eloquium tuum dulce*: labia dici possunt diuini eloquij prædicatores, siue ipsa eloquia eleganter legendo vel cantando pronuntiantes, & Dei populum sensus vel vocis suauitate ad timorem & amorem diuinum accedentes. Vnde & vittæ coccineæ comparantur, quia sicut vitta capillos ne dispergatur constringit & componit, ita Prædicatores sancti, siue in Ecclesiâ suauiter cantantes vel legentes, audientem populum vinculo pacis & vnanimitatis coniungunt, & sibi inuicem fidei & dilectionis harmoniâ consonare faciunt. Nā vita subiectorū à vita Sanctorū prædicatorum quasi dissonat & discordat, quando nec rectè credunt, nec rectè operantur, sed cū illorū prædicatione ad veritatem & rectitudinem perducuntur, quasi eis fide & dilectione coniunguntur; dum idem quod ipsi credunt & diligunt; atque eis in lege Dei consentiunt. Cumque eadem veritatem pronuntiantes, vel pulchro concentu vel probabili rationi assertionem audiunt & atten-

dunt, per gratiam compunctionis fortius se in amore Dei constringunt.

Vnde & *vitta* cui comparantur dicitur *coccinea* esse. Coccus quippe ignei coloris est, & quid est charitas nisi ignis? Quando enim aliqui de illo summo bono quod Deus est audientes causâ ipsius boni percipiendi ad benè agendum compunguntur, profectò diuinæ charitatis igne accenduntur.

Coccus coloris ignei charitatem signat.

Labia ergo Ecclesiæ, hoc est sancti Prædicatores, siue ipsam prædicationem officiosè componentes sicut vitta coccinea sūt, quia animos audientium ipsarum rerum quas prædicant dignitate & suauitate ad aternæ vitæ amorem succendunt.

Vnde subditur, *eloquium tuum dulce*: lenioribus enim præceptis infirmi attrahuntur, austerioribus repelluntur; in lege autem peccates puniri præcipiebantur, & nocentes talionem accipiebant quando oculum pro oculo, dentem pro dente dare iubebantur, sed in tempore gratiæ dulce est eloquium Ecclesiæ, quia peccatoribus culpas suas confitentibus non pœna sed misericordia promittitur, & nocentes si resipiscant, non talione mulctantur, sed pœnitentiâ absoluuntur. Siue ideo vita coccinea sancti Prædicatores sunt, quia prædicatione sua superflua cogitationum & operum cōstringunt, vt per sanctæ operationis studium diuinæ charitatis igne ardeant, & per contemptum sæculi quodam

Ex. 21. Leu. 24.

Vox Ecclesiæ dulcis dicitur ad distinctionem veteris testamenti in puniendo delinquentes.



mentis Martyrio rubeant; coccus enim & igneus & rubeus est, & qui diuinâ charitate feruēt, omnia pro Deo pati aduersa non timent.

Quintum pulchritudinis membrum in sponsa sunt genæ.

Porro quinta species septiformis pulchritudinis disciplinatum in Ecclesiâ verecundiam prædicat, dū dicitur, *sicut fragmen mali punici ita genæ tuæ, absque eo quod intrinsecus latet.* Malum punicum dicitur, eò quod expunicâ regione sit genus eius, translatum, quod etiam dicitur malum granatum, quod multitudinē in se contineat granorum; fragmen autem mali punici exterius rubet, interius candet, & magis fractum quam integrū redolet. Genæ ergò

Genæ in Ecclesia disciplinatum verecundiam notat.

Ecclesiæ sicut fragmen mali punici dicuntur esse, quia disciplina religiosorum in domo disciplinæ honestatis habitum prætendentium, exterius verecundiam in facie roseâ præfert pulchritudine, quæ ex interiori procedit mentis gratiosæ candentis operositate. Candor enim pudicitæ qui fulget in mente, ruborem verecundiæ gignit in facie, quando tale quid timet anima religiosa committere, quod honestati suæ deroget vel disciplinæ. Vnde per contrarium reprobæ menti, & audacter peccare non erubescenti per Prophetam dicitur, *frons mulieris meretricis facta est tibi, & nolisti erubescere.*

Hier. 3.

Disciplinatum in Ecclesiâ verecundia cur malo punico comparatur.

Vultus ergo demissio, & gloriosa oculorum compositio, religiosæ & pudicæ mentis est signum, atque ideo congruè sicut fragmen mali punici dicuntur esse moribus honestè

compositi, qui decorē Sanctitatis, quem intentione & cogitatione interiorius gestant, exterius habitu & moribus reuerenter insinuant. Et cum exterior gestus religiosè compositus laudabilis sit, longè tamen laudabilior est ille interior animi habitus, qui soli Deo est cognitus, dum vix aut nunquam sufficit sancta anima foris est ostendere, quātā intus diuina ardeat charitate.

Vnde cum de sponsâ sponsum præmitteret, *sicut fragmen mali punici, ita genæ tuæ, subdidit, absque eo quod intrinsecus latet.*

Quid est enim quod intrinsecus latet, nisi vis charitatis quæ soli Deo patet, & quicquid honestatis vel sanctitatis extrinsecus videtur, ipsa intrinsecus operatur.

Vis charitati soli Deo patens, est id quod intrinsecus latet.

Sanctæ ergo Ecclesiæ disciplina corda quali fragmen mali punici sunt, absque eo quod intrinsecus latet, quia candorem quidem virtutū quam interius habent per Dei gratiam, hanc exterius exhibent per patientiæ & verecundiæ formam, sed ipsam vim quæ totam in se efficientiam vegetantem & confirmantem sancti spiritus operatione continet, solius Dei iudicio relinquunt, dum in magnâ quidem spe consistunt, sed in ipsâ suâ spe sine metu non sunt. Vim quidem in se diuinæ charitatis sentiunt, sed quæ ex ipsâ charitate moribus & vita prædicant, quo apud Deum examine pensentur, ignorant.

VER-



VERSUS IV.

*Sicut turris David collum tuum, quæ edificata est cū propugnaculis mille clypei pendēt ex eā, omnis armatura fortium.*

Sextum pulchritudinis membrum est collum Sponz.

Collum sublimem Doctorum eloquentiam significat, & quare illud turri David sit simile.

**S**exto verò loco enumeratæ pulchritudinis hoc ponitur prædicamentum, *sicut turris David collum tuum, quæ edificata est cum propugnaculis, mille clypei pendent ex eā, omnis armatura fortium.* Superius prænotauimus per collum significari sublimē Doctorum eloquentiam quæ idcirco turri comparatur, quia verborum & sensuum profunditate sublimatur. Sed hæc turris David dicitur, id est manu fortis, quia videlicet quicquid venustatis vel sublimitatis in se continent Doctorum eloquia, siue verbo siue scripto, ipsius profectò gratiæ est, qui spiritaliter manu fortis dicitur, quia eius est, *parcere subiectis, & debellare superbos.*

Luc. 4.

Sicut de eo scriptum est, quia *superbis resisti, humilibus autem dat gratiam:* in corde enim humilium requiescit, & suæ eis scientiæ dona, pro vt sibi placuerit, competenter distribuit, alij quidem sic, alij vero sic.

Quid intelligatur per propugnacula quibus domus David dicitur fuisse edificata.

Quæ verò sunt propugnacula, quibus hæc turris est ædificata, nisi fortium & sublimium sententiarum munimenta? autoritatibus enim sententiarum quibus Doctores intonant, Ecclesia munitur & roboratur contra peruersorum dogmata & gesta, ne supra petram fidei fundata, vlla possit timere contrariæ & aduersæ patris molimina. In

hac enim conspiciuntur consilia & præcepta virtutum & mirifica sanctorum Patrum facta atq; miracula.

Vnde & subditur, *mille clypei pendent ex eā*; quid enim millenario numero qui pro perfectione ponitur, nisi vniuersitas designatur? Mille namq; clypei sunt vniuersa virtutum documenta, quæ nos muniunt contra oppugnantia vitiorum machinamenta: nam si

Mille clypei ex domo David pendent vniuersa virtutum documenta nec munientia figurat.

*Feruet auaritiâ, miserosque cupidine peccatus,*

*Sunt verba & voces, quibus hunc lenire dolorem*

*Possis, & magnâ morbi deponere partē.*

*Laudis amore tumes? sunt certa pericula, qua te*

*Iam pure lecto poterūt recreare libello.*

*Inuidus, iracundus, iners, vinosus amator,*

*Nemo adeo ferus est, qui non mitescere possit,*

*Si modo cultura patientem commo- det aurem.*

Si enim te huius mundi gloria delectat, audi Apostolum Iohannem dicentem, *nolite diligere mundum, neq; ea quæ in mūdo sunt; si quis dilexerit mundum, non est charitas Patris in eo:* si vitio inanis gloriæ tentaris, audi Apostolum dicentem, *non efficiamur inanis gloriæ cupidi:* si auaritiâ tētaris, audi eundē dicentē quia *hilarem datatorem diligit Deus:* si libidine tentaris, audi iterū dicentē, *nescitis quia corpora vestra tēplū sunt spiritus sancti? si quis violauerit tēplū hoc, dispdet illū Dominus, tēplū enim Dei sanctū est, quod estis vos:*

si ira



- Pf. 4. si ira animum pulsat, audi quod dicitur, irascimini, & nolite peccare; & quia *ira viri iustitiam Dei non operatur*: si peccatū inobediētiæ mentem corrumpit, audi scriptum, quia
- Iac. 1. *melior est obedientia quam victima, & auscultare magis quam offerre adipem arietum, quoniam quasi peccatum arioladi est repugnare, & quasi scelus idololatricæ nolle acquiescere*: si impatientia mentem grauat, attende scriptum,
- Prou. 16. *quia patiens melior est expugnatore urbium*: si superbiæ animum inflat, audi scriptum, quia *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam*.
- I. Pet. 5.

Ecce isti sunt clypei, qui pendent ex turri & propugnaculis eloquentissimorum doctorum, quorum sententiæ & autoritates fortissimum sunt Ecclesiæ munimentum, præcepta verò & consilia sunt vnicuique animæ contra vitia & peccata & documentum & munimentum. Mille ergo clypei pendent ex ea, quia nullum est vitium cōtra quod non inueniatur munimentum ex vniuersis dictis & scriptis sanctorum Catholicorum Patrum. Sed quia in eisdem scriptis recitantem & fortia Sanctorum gesta, & diuinæ legis præcepta ab ipsis constantissimè seruata, benè subditur, *omnis armatura fortium*: Ibi enim inuenies, quā fortiter contra vitia & peccata armis militiæ spiritualis pugnauerint, quorum armatura fuit diuinorum mandatorum obseruatio, & præcedentium Patrum imitatio. Mille ergo clypei & omnis armatura fortium

Omnia armatura fortium quæ sūt.

pendent ex eâ, quia quicquid fortitudinis contra hostes animæ quærere libet, in doctissimis Patrum sententijs & magnificis gestis inuenire licet.

Sed cum idem officium habeant muniendi propugnacula & clypei, in hoc tamen differunt, quod propugnacula immobiliter subsistunt, clypei verò manu teneri & moueri possint. Quid autem dici possunt propugnacula, nisi sanctorum miracula? quid verò clypei, nisi sanctorum virtutum cultus eximij. In scripturâ ergò sacra quam Doctorum proferunt & commendant eloquia, mirifica narrantur sanctorum miracula, quæ nos quidem agere & quasi mouere non possumus, opera verò virtutum exercere, & quasi manu tenendo diuersis studijs mouere pro modulo nostro quique possumus, si Dei amore ardemus.

*Ex collo ergo sanctæ Ecclesiæ mille clypei pendent, & omnis armatura fortium, quia in sacra scripturâ, quam Doctorum reteggit & ornat eloquentia, generaliter contra vitiorum iacula & protegentia tutamenta, & repellentia inuenit armamenta.*

#### VERSUS V.

*Duo vbera tua, sicut duo hinnuli capree gemelli, qui pascuntur in lilijs, donec aspiret dies, & inclinentur vmbra.*

Sep-



Septimum  
pulchritu-  
dinis mem-  
brum in  
Sponsâ sunt  
duo vbera  
eius.

Septimum verò prædicatæ pul-  
chritudinis tale præconiū est, *duo*  
*vbera tua sicut duo hinnuli capreae gemel-*  
*li, qui pascuntur in lilijs donec aspiret di-*  
*es, & inclinentur ymbra.* Sicut supra  
probatum est, per duo vbera potest  
accipi diligentiam Magistrorum, mi-  
nores erudientium, geminam pieta-  
tis & scientiæ doctrinam; pietatis qui-  
dem, quando eos informant actiuæ  
& contemplatiuæ vitæ honestate; si-  
ue Dei & proximi dilectione; scienti-  
æ verò, quando eos instruunt ve-  
teris & noui testamenti lectione, si-  
ue eiusdem Scripturæ historicam &  
allegoricam expositione. Quæ duo v-  
bera sicut duo hinnuli capreae ge-  
melli sunt, qui ipsi eruditores mino-  
rum in Ecclesiâ pauci sunt in oculis  
suis, iuxta doctrinam maiorum a-  
gentes & docentes, & nihil de pro-  
pria scientiâ præsumentes, Sanctos  
Patres vitam, moribus, doctrinam, velu-  
ti filij Matres sequendo ad superna  
tendentes, atque in his quotidie in-  
genio & intellectu proficientes, se-  
cumque eos quos docent ad altiora  
intelligenda & appetenda ducen-  
tes. Qui benè non absolute hinnu-  
lis, sed gemellis comparantur, pro-  
pter easdem sibi inseparabiliter co-  
hærentes geminas pietatis & scienti-  
æ doctrinas, ut veluti vno momē-  
to generatæ neutram partem sui priores  
existant. Nam semper Ecclesia  
Christi vtriusque vitæ, hoc est acti-  
uæ & contemplatiuæ alumnos ha-  
buit, semper & Dei & proximi di-  
lectione viguit, semper vtriusque

Duo vbera  
quid signifi-  
cent, & qua-  
re sicut duo  
hinnuli cap-  
reae gemel-  
li dicantur.

testamenti scientiâ claruit. Vtrum-  
que autem testamentum ita sibi in-  
separabiliter est coniunctum, ut al-  
terum alterius sit significatiuum siue  
expositiuum; nam vetus nouum sig-  
nificat, nouum vetus exponit: sic &  
dilectio Dei sine dilectione proxi-  
mi, nec proximi sine dilectione Dei  
esse vllatenus potest, quia altera al-  
terius est probatiua. Nam qui pro-  
ximum diligit, Deum diligere pro-  
batur, quia ut proximum diligit,  
Dei amore incitatur: neque contem-  
platiuæ vitæ amator esse potest, qui  
actiuam vitam ignorat, neque acti-  
uam tenet qui contemplatiuam  
non desiderat.

Duo ergo vno tempore vnum i-  
demque facientes, quia subsistendi  
consequentiâ conuertuntur, conse-  
quitur enim, ut qui vetus intelligit  
Testamentum, intelligat nouum,  
dum vnum sunt, hoc in figura, illud  
in veritate, & qui diligit proximum,  
diligit Deum, & è conuerso, quod  
semper simul esse oportet, contem-  
plari autem Deum non potest, qui  
benè agere nescit. Hæc ergo duo  
vtrouique; indiuisiuo existentes mo-  
do quasi sub vnâ generatione ge-  
melli dicuntur, & in duobus vberi-  
bus Ecclesiæ septimo & vltimo pul-  
chritudinis loco prædicantur.

Porrò historica & allegorica ex-  
positio non ita semper inseparabi-  
liter iunguntur; quia plerumque  
sola pura historia est tenenda, non-  
nunquam sola allegoria, quando  
pleraque iuxta literam stare pos-  
sunt,

Verumque  
Testamentū  
alterius sig-  
nificatiuum  
& expositi-  
uum est.

Mystico &  
explicatio  
gemellarū.



sunt, quæ iuxta spiritum minimè possunt, & iuxta spiritum quædam intelliguntur, quæ iuxta literam nullo modo accipiuntur.

Verum ubi simul congruè conueniunt, non inconuenienter prædicta gemellorum similitudo attēditur, ut in duobus uerbis Ecclesiæ, quasi duo hinnuli capræ gemelli indiuisiue prædicentur. Sed quia omne pietatis studium ad certum spectat finem, nihil enim boni, nisi pro æternâ adipiscendâ vitâ docetur & discitur, subdit.

*Qui pascuntur in lilijs, donec aspiret dies, & inclinentur umbra:* omnium enim superius, positarum specierû qualitates, quæ in pulchritudine uerberum Ecclesiæ prædicatæ sunt in lilijs pascuntur, hoc est in candore & odore virtutum nutriuntur, quia nemo actiue & contemplatiue vitæ honestate, sine Dei & proximi dilectione, siue utriusque testamenti paginâ proficit nisi per munditiâ mentis, & exercitium bonæ actionis.

Et quam diu? *donec aspiret dies, & inclinentur umbra,* hoc est donec dies æternæ felicitatis illucescat, & non huius mortalitatis deficiat, tumque videatur perfectè in veritate, quod hic videbatur per speculum ænigmate, & quod hic tenebatur in spe, ibi sine fine teneatur in re. Ibi duo uera illa, quæ supra quadrifariam distinximus, in illo die æternali uidebuntur, non in labore, sed in præmio, quod significant dici aspira-

tio & umbræ inclinatio, umbra enim laborem, dies præmium significat.

Dictio verò ista *donec*, non pro determinatione, sed pro sempiterno ponitur, ut intelligamus tam diu in hac vita laborandum bene operâdo donec æternam comprehendamus vitam feliciter quiescendo.

Item umbra laborem, dies præmium significat.

## VERSUS VI

*Vadam ad montem myrrhæ, & ad collem thuris.*

Postquam dilectus in corpore dilectæ, id est Ecclesiæ egregia varietate distinctas pulchritudinis enumerauit species, subdit generalem, omnium membrorum decorem quem debent habere, qui ad eius corpus uolunt pertinere. Sed istum decorem duplici modo, hoc est, carnis mortificatione & deuoti spiritus postulatione: Nam qui secundum carnem ambulat, & spiritu facto carnis non mortificat, non est de illo pulchro corpore Ecclesiæ, quæ non habet maculam neque rugam; *qui enim sunt Christi, carnem suam crucifixerunt, cum uitijs & concupiscentijs:* deuoti quoque Spiritus postulatio ex diuini Spiritus nascitur afflatu clementissimo, quia ipse Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Postulat quippe dictum est postulare facit, quia cuius mentē replet, in compunctionis gratiam mouet,

Duplex decor requiritur ab illis qui ad corpus Christi uolunt pertinere.

Gal. 5.

Rom. 8.

Quid sit pasci in lilijs.

Aspiratio dici pro æternæ felicitate, & inclinatio uerberarum pro deficiente nocte huius mortalitatis accipitur.



mouet, vt aut ex peccatorum suorum consideratione, aut pro futuri regni dilatione gemat, gemēs exoret, exorans quandoque accipiat, siue peccatorum veniam, siue desideratā beatitudinis coronam.

Myrra carnis mortificationem denotat.

Carnis ergo mortificatio per myrram exprimitur, propter laboris & passionis amaritudinem: porro deuoti spiritus postulatio per thus accipitur, propter quodāmodo fumigantē exiguā compunctio- nis vel pœnitentia mœrorem, vel charitatis ardorem, ex quo dirigitur ad Deum pura mentis supplicatio oratio. Sed cum vtrāq; virtutes videlicet carnem mortificare & frequenter orare, summæ honestatis & vtilitatis, sicut in corpore sanctæ Ecclesiæ, ea tamen excellentior cōprobat, quæ maiori labore animi & corporis adquiritur.

Per thus oratio exprimitur.

Est Myrra mōtis, thus colli-nomine prædicatur.

Quocirca vt earum meritum distinguatur, myrra montis, thus colli nomine prædicatur: Dicit ergo, *vadam ad montem myrræ, & ad collem thuris*, ac si alijs verbis apertius dicat, ad eorum mentes, qui ea intentione laborāt, vt se vitijs & peccatis mortificent, & hoc assiduis orationibus obtinere student, vadam per cooperatricem & collatricem gratiam, vt probem eas mea in habitatione dignas, quas harum pulchritudo virtutum delectat, dum sum paratus & subuenire laborantibus, & annuere supplicantibus.

VERSVS VII.

*Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te.*

CVm inquit te superius septemnis pulchritudinū extulerim præconijs, ac deinde mortem myrræ collemque thuris in te dignanter attēderim, magna quippe eminentia mentis est mortificatæ carnis subiectio, vnde nascitur liberi spiritus contemplatoria ad Deum interpellatio sed mortificatione carnis ita sopiuntur vitia & peccata, vt nihil sit quod spiritui repugnet, sed tāta est animi puritas & æqualitas vt nullas in tuo corpore sordes possis admittere, quæ decoris tui gratiam valeant obliterare.

Mortificatio carnis pulchritudinum adfert animæ.

*Tota ergo pulchra es amica mea, & macula non est in te;* macula inquam non est in te, hoc est nullam habet essentiam, quia etsi aliqua parumper & humana fragilitate accesserit, cito cordis compunctioe & humili confessione atque quotidiana oratione repellitur.

VERSVS VIII.

*Veni de libano sponsa mea, veni de libano, veni coronaberis de capite Amanæ, de vertice sanir & Hermon, de cubilibus leonum, de montibus pardorum.*

QVapropter *veni de libano sponsa mea, veni de libano*, hoc est, quia deuicta iā & mortificata omnis carnis cōcupiscētia, cordis & corporis munditia candida es effecta, *veni de libano*, hoc est, de hac candidatione tua, libanus enim candidatio interpretatur, *veni autem non semel, sed iterum*, quia non

Libanus interpretatur candidatio.



tantum debet placere cogitatione sed & opere, veni inquam de hac candidatione tua; venire quippe non potes, nisi sis candida, & veluti mea Sponsa, quæ iam per hanc candidationem meis amplexibus es digna, in regni quoque mei transfortium, ut immutabilem deinceps teneas candidatæ animæ statum & habitum. Veni & tertio, quia non prodest tantum placere cogitatione & opere, nisi & placeas ipsius boni operis perseverantiâ, quæ est futuræ felicitatis certitudo representatiua.

Cur Sponsa  
tertio inui-  
retur aut ve-  
niat.

Siue ut fidem Sanctæ Trinitatis denunties, veni prædicando Patrem, veni prædicando filium, veni prædicando Spiritum Sanctum, & unum Deum in his tribus distinguendo personis, sancta religionis constitue Sacramenta, totumque orbem huius fidei immutabili veritate confirma.

Siue veni fide, veni spe, veni charitate, hoc est omnem boni operis perfectionem, fide assume, spe reponere, charitate amplectere. Siue corporis & sanguinis mei Sacramentum & rem Sacramenti, veni fideliter credendo, veni reuerenter tractando, veni salubriter sumendo, ut per hoc meum animæ remedium mihi incorporata, verè mea dicaris Sponsa & Amica.

Quomodo  
quis incor-  
poretur  
Christo.

Sed ad huiusmodi incorporationem venire non potes, nisi de libano hoc est vel candida baptisinate, vel si ob culpam tui de meo fueris præcisâ corpore pristinum recipi-

ens candorem fonte pœnitentiæ.

Hæc autem omnia veritatis & fidei documenta, per totius mundi sparge climata, ut laus mea annuntietur per te usque in fines terræ; hoc est etiam peccatoris & terrena quærentes mea Sacramenta quærant, agnoscant & suscipiant, eorumque conuersio tua fiat remuneratio. Hoc est enim quod sequitur, *coronaberis de capite Amara, de vertice sanir, de hemor, de cubilibus leonum, de montibus pardorum.*

Per hæc tria nomina montium designantur tres species altitudinum mundanarum, quarum destructione sancta Ecclesia perfectam consecuta est pacem, humiliacione perpetuam meruit coronam.

Prima altitudo fuit in cultoribus idolorum, qui cum bonum in se sibi rationis & visibilium rerum pulchritudinem ipsarum omnium creatorè cognouissent, *non sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt, sed euauerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum; quia commutauerunt veritatem Dei in mendacium, & seruiuerunt creaturae magis quàm creatori.* hocque modò Deum cõtènere, quædam fuit altitudo superbiæ.

Altera altitudo fuit reproborum persecutio, qui Deo peruersis moribus contradicentes, veritatis & iustitiæ præcones magnis persequebantur iniurijs, multis affligentes pœnis, & ad mortem usque compellentes, sicque ipsi Deo in electis eius repugnare, fuit etiam quædam altitudo superbiæ. Porro

Tres species  
altitudinū  
mundanarū.  
per tria nō-  
minā mon-  
tium desig-  
nantur.

1507



Porro tertia altitudo fuit Hæreticorum peruersa locutio siue conscriptio, quâ fidem veram destruere conabantur per humanâ ratiocinationem & simplicitatē sacrae scripturæ, quodam fastu dialectici sermonis corrumpere laborabant, quidum sapientes videri appeterent, stulti facti sunt, quadam mentis superbiâ scientiam tantum suam ostentare cupientes.

*Amana* autem interpretatur nocturna auis, *sanir* dens vigiliarum, *hemor* anathema: quæ significationes nominum primo quidem ipsi capiti omnium iniquorum, de quo scriptum est, *ipse enim est Rex super omnes filios superbiæ*, aptari possunt, vt dicatur nocturna auis, & dens vigiliarum, & anathema. *Nocturna* quippe *auis*, quæ alio nomine noctua vel *lucifuga* dicitur. Diabolus recte nuncupatur, quia odit lucem, id est, opera bona, & diligit peccata, quæ sunt opera tenebrarû, & sicut scriptum est, *dormit in vmbra, in secreto calami*, quia mentis quas tentando circumuolat, dum per consensum sibi subiugat, quasi in vmbra peccati sibi requiem parat. Ipse & *dens vigiliarum* dicitur, quia de eo scriptum est, *quod tanquam leo rugiens circuit querens quem deuoret*, cuius vigilare est nunquam à malâ voluntate quiescere. *Anathema* quoque non incongruè dicitur, quia sequestratus & quasi excommunicatus à confortio bonorum spirituum; alios quoque secum in interitum trahere

festinat, vt sicut ipse, ita illi quoque à Deo fiant anathema.

Quæ ergo capiti conueniunt, nõ inconuenienter & membris conuenire possunt: diximus autem paulò superius, tribus his nomini *montium* significari posse tres species altitudinum, mundanarû quas constituimus in tribus qualitatibus hominû peruersorum, videlicet in idolorû cultoribus, & sanctorum persecutoribus, atque hæreticis.

Sed videndum quomodo istorum nominum interpretationes talibus conueniant: cultores nempe idolorum non absurde nocturna auis dici possunt, propter mentis cœcitatē & leuitatē; cœcitatē quidem quod sicut hæc auis diem fugit, & nocte magis vagatur, ita ipsi lumen veritatis & fidei recipere nolentes, tenebras infidelitatis magis amplectebantur, quam diu gratiâ Dei ab hac infidelitate non liberabantur: siue sicut quælibet auis si nocte lumine lucernæ offundatur, magis cœcatur & offendit, ita illi ante tempus visitantis gratiæ, si eis lumen veritatis verbo prædicationis infundebatur, magis in errorem prauitatis labebantur. Porro propter leuitatē aui comparantur, quia tantâ erroris incertitudine vagabantur, vt nihil veri, nihil stabilitatis in suo cultu comprehendere possent. Persecutores verò sanctorum dens vigiliarum dici possunt propter feritatem & immanitatem persecutionum, vt dens

Cultores idolorum nocturna auis cui comparantur.

Persecutores sanctorum dens vigiliarum dici possunt.

*Amana* nocturna auis *sanir* dens vigiliarum, *hemor* anathema sonat. Ioh. 41.

Diabolus nocturna auis dici potest.

Iob. 40.

Diabolus cur dens vigiliarum dicitur.

I. Pet. 5.

Diabolus anathema vocatur.



Hier. 1.

ipsa sit feritas, vigilæ verò persecutiones quietem non habentes: nam & in Ieremiâ scriptum est, quia cum dixisset Dominus, *quid tu vides Ieremia? respondit, virgam vigilantem ego video, & Dominus, benè inquit vidisti, quia vigilabo ego super verbo meo, ut faciam illud.* Quomodo ergo hoc loco virga vigilans accipitur correptio, propter peccata populi non quiescens donec compleatur, sic potest dici dens vigiliarum feritas persecutionum vigilans in pœnâ & nece sanctorum.

Hæretici anathema dicuntur.

At verò hæretici anathema dicuntur, id est separatio à Deo, quia dum ab Ecclesiæ cōmunionē propter fidei peruerfitatē ferro abscissionis, hoc est Excommunicationis separantur, quoniam quidem Christus est caput Ecclesiæ, Ecclesia verò corpus Christi, quando à corpore id est Ecclesiâ separantur, profecto à capite, hoc est Christo separantur. Apostolus autem dicit, *si quis vobis aliud predicauerit, quàm quod à nobis accepistis, anathema sit, sed Hæretici aliud prædicauerunt, quàm quod ab Apostolis prædicatum fuerat, ergò anathema fuerunt, ideoque anathemathizati & excommunicati ab Ecclesiâ profecti sunt.*

Gal. 1.

Sponsa vnde coronatur.

Igitur sponsus sponsæ ter veni in clamitat, ut existorum montium capite vel vertice ter coronandam ostendat, *coronaberis, inquit, de capite Amana, de vertice sanir & hemor: quomodo autem coronaberis? primo de capite Amana, hoc est de culto-*

ribus idolorum, qui ad prædicationem tuam conuersi, fide & actione velut bonæ arbores procreuerunt, quorum conuersio & profectus tui profecto fuit capitis ornatus: deinde etiam coronaberis de vertice sanir, hoc est, de persecutoribus sanctorum, qui tuis exhortationibus & miraculorum terroribus, depositâ feritate Christi se iugo submiserunt, quorum etiam conuersio & humiliatio coronæ tuæ pro labore est amplificatio.

Tertio coronaberis de vertice hemor, hoc est superbiâ eloquentiâ hæreticorum, qui postquam tua rationabili & cum sapientiâ sanæ doctrinæ eloquentiâ, à suâ falsæ scientiæ prauitate demutati sunt, fidē quam prius impugnabant, fortissimâ veritatis assertione defendebāt, quorum ad rectam fidem reformatio tua est corona & laboris remuneratio.

Et quoniam à contrario, sicut *anima iusti sedes est Dei, ita anima per-* Sap. 7.

uerfi, habitatio est spiritus immundi, sequitur, à cubilibus leonum, à montibus pardorum: corda nempe peruerforum, quos sub trium montium vocabulis distinximus, rectè dici potuerunt cubilia leonum, quia dum ea sibi maligni spiritus per malitiam subdiderunt, ipsam in eis malitiam per suggestionem suâ & consensum illorum nutriendo quasi in quibusdam cubilibus quieverunt: leonis namque maligni spiritus sunt, qui ad decipiendum humanum

Corda peruerforum cubacula leonum dicuntur.

manum



manum genus circumquaque rugi-  
unt, sanguinem animæ sitientes,  
hoc est, virtutum nutrimenta auf-  
ferre ab anima cupientes. Sicut e-  
nim in sanguine hominis vita ipsius  
est, ita in nutrimentis virtutum vita  
animæ est.

Cordè idem  
peruerfo-  
rum cur  
montes par-  
dorum vo-  
centur.

Montes verò pardorum propter  
superbiam eadem sunt corda re-  
proborum, pardi autem idem sunt  
spiritus maligni propter ferocita-  
tem & multiplices species quasi va-  
rios colores fraudium millenarum.  
A cubilibus ergo leonum & monti-  
bus pardorum Ecclesia coronatur,  
quia dum illorum mentes, qui ter-  
renis & peruersis actibus incu-  
bantes cubilia dæmonum fuerant,  
prædicatione sua diuinæ gratiæ  
efficit sedes; illorum etiam corda  
qui superbiam quasi singularem vi-  
tam vel scientiam prætendentes,  
varios sanctarum & hæresium co-  
lores protulerunt, diuina inhabita-  
tione in spiritu humilitatis digna  
efficit, ex illorum nimirum conuer-  
sione & profectu maiore pij labo-  
ris cumulatur fructu.

VERSUS IX.

*Vulnerasti cor meum soror mea sponsa;  
vulnerasti cor meum in vno oculorū  
tuorum, & in vno crine colli tui.*

**A**D huc amplius sponsus spon-  
sæ, id est Christus Ecclesiæ, si-  
uè cuiusque fidelis animæ studium  
& profectum, & ipsius profectus  
decorem & meritum approbat &

miratur, vt cū superius septem pul-  
chritudinis eius partes, quasi in ex-  
teriori eius habitu primo enumera-  
uerit, deinde duplicè interioris ha-  
bitus qualitatem exposuerit, tertio  
triplicem ex aliorum profectibus  
coronam obtulerit, in quibus om-  
nibus magnum suæ dignationis be-  
neplacitum ostenderit, nunc infe-  
rat eminentiorem, & quasi præ cæ-  
teris maximam pulchritudinis par-  
tem bipartitam, in qua soror & spō-  
sa præ ipsius dignitatis magnitudi-  
ne cor sponsi in eodem suo bene-  
placito non tantum permouerit,  
sed etiam vulnerauerit, soror per  
fidem, sponsa per sanctum & verū  
amorem, sed quæ est pars ista bipar-  
tita? *vnum oculorum, & vnus crinis colli:*  
si in cuiusque sensu geminos tam-  
quam in vno corpore oculos atten-  
dimus, vnum in dexterâ, alterum in  
sinistra parte ponemus. Sed sinistra  
partis oculus est omnium rerum vi-  
sibilem mirabiliter & ordinabiliter  
dispositarum demiratio, ex quarum  
consideratione, aliquam licet per  
speculum & in ænigmate creatoris  
colligat magnitudinem, pulchritu-  
dinem atque potentiam, & in ad-  
ministratione earum atque guber-  
natione sapientiam eius atque boni-  
tatem. Porro dextræ partis oculus  
extra hæc visibilia supra seducitur  
quando omni mundanæ huius cu-  
piditatis contagio absoluitur, & in  
ipsam creatoris faciem contem-  
platoriæ charitatis intuitu defig-  
gitur. Hoc ergò vno oculorum  
sponsæ

Ab vno oculo-  
rum &  
vno crine  
vlli sponsa  
commendat-  
tur.

Quid per si-  
nistrum &  
quid per  
dexterum  
oculum si-  
gnificetur.



Seraphin interpretatur  
ardens.

Sponsæ sponsi cor vulneratur quia dum sancta mens tantum sibi per vim diuinæ charitatis aspernâ gratiam copulat, vt seraphin, id est, ardentis nomen accipiat, ex ipso suo ardore vnitæ sibi diuinitati quasi quoddam amoris vulnus importat.

Per vnum crinem colli vnitas in trinitate & incarnatio Christi exprimitur.

In vno verò crine colli subtilitatem prædicationis intelligamus; sed cum plures sint subtilitates prædicationis, quæ est tamen vna & singularis eius subtilitas quasi vnus crinis colli? secundum partes fidei & in trinitatis deitate, & in Christi incarnatione: quis verò vnus crinis in trinitatis deitate? vnus Deus in tribus personis cuius incomprehensibilem diuinitatis rationem credere iubemur, discutere non permittimur: quis autem vnus crinis colli in Christi incarnatione? *Deus homo factus*. Quis enim vllatenus inuestigare potest, quomodo corporatur verbû, quomodo summus & viuificator spiritus intra vterum matris animatur, quomodo is qui initium non habet existit & concipitur?

Sed in hoc vno vtrobique crine colli cor dilecti vulneratur, quia dum hoc quisque credit, quod humanâ ratione non colligitur, valde in omnipotentis Dei amore per fidei meritum colligatur, *fides autem non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum*. Non enim fides contra rationem, sed supra ratio-

nem, & ideo qui nihil vult credere nisi quod ratione comprehendit, vt Philosoph. non habet meritum fidei suâ, sed qui illud quod rationi non est contrarium, & tamen supra rationem est credit: vnde ait Apostolus, *prope est verbum in ore tuo, & in corde tuo, hoc est verbum fidei*: Christus quoque contra rationem non est, sed supra rationem: in vno ergo oculorum dilectio, in vno crine colli fides exprimitur. Sed quia fides per dilectionem operans fundamentum est omnium bonorum, sine dilectione autem ipsa fides nulla virtus est, *dæmones enim credunt & contremiscunt*, atque ob hoc duo hæc disiungi nequeunt, vbi perfectæ virtutis metem Deo coniungunt. Vno ergo speculatiuæ dilectionis oculo, & vno crine, hoc est fidei subtilitate quæ duobus maximè constat, mysterio scilicet diuinitatis & sacramento Incarnationis cor dilecti vulneratur, quia mentis fide & dilectione abundantis vi quodammodo ad magis cognoscendum penetratur, vnde non semel sed iterum repetendo dicit, *vulnerasti cor meum soror mea sponsa, vulnerasti cor meum*. Valde enim commendabile est ante omnipotentis Dei oculos & fides per dilectionem operans, & dilectio per fidem proficiens: fides nêpe totius boni fundamentum, dilectio superædificans ipsius fundamentum decus & ornamentum.

Alio quoque modo intelligi potest



Alia expli-  
catio quo-  
modo intel-  
ligendum  
quod Spon-  
sa cor Spon-  
dicatur vul-  
nerasse in v-  
no oculorū,  
& in vno  
crine colli.

Eccles. 27.

I. Reg. 6.

Ezech.

test vnum oculorum & vnus crinis colli, videlicet identitas & immutabilitas, quantum ad animi statum in proposito boni, vt in vno oculorū sit eadē semper & indeficiens spiritalium intentio actionum; in vno verò crine colli idem semper & perseverans habitus humilitatis & deiectio mentis: vnde scriptum est, *homo sanctus in sapiētiā manet sicut Sol, stultus autem vt luna mutatur*, & de vaccis arcam Dei portantibus scriptum est, *quia ibant in directum, & vno itinere gradiabantur, & non declinabant ad dexteram, neq; ad sinistram.* Quid enim est arca Dei nisi mens sancti, in quā per diuersarum dona gratiarum diuinitas continetur: sed qui hanc portat necesse est, vt à viā iustitiæ non declinet, ne peruerso itinere, gradiens recedente: gratiā diuinā à mente, iam Dei arcam; minime dicatur ferre. Vnum ergo oculorum vna est via coram se rectē gradientium, sicut de sanctis animalibus scribitur, *quia vnumquosq; ante faciem suam gradiabatur: vnum oculorū idem est animi vultus semper ea que retro sunt obliuiscens, & ad ea que sunt ante se extendens.* Vnus crinis colli eadem semper humilitatis paruitas & tenuitas tanta, vt cum magni sit apud Deum meriti vir sanctus, tantum se apud homines despiciat, vt quid sit vix in se videri permittat, sicut crinis vnus cum aliquid sit, vix tamen videtur & tenetur: vnus crinis colli est identitas mentis Deo se

per obedientiam humiliantis, in cuius proposito statu ita perseverat, vt neque eleuetur prosperis, neque deiciatur aduersis, E contra de reprobamente dicitur, *quia ambulabat Esa. 3. extento collo & erectā ceruice; & de Iudæis Deo se per obedientiam non humiliantibus, durā ceruice & indomabili corde.* In vno ergo oculorum & in vno crine colli dilectus vulneratur, quia valde ei placet vna eademque perseverans spiritalium intētio & discretio actionum, vna quoq; & stabilis semper humilitas inclinatæ Deo per obedientiam mentis.

VERSVS X.

*Quam pulchræ sunt mamma tua  
soror mea Sponsa; pulchriora sunt vbera  
tua vino, & odor vnguentorum tuorum  
super omnia aromata.*

CONsiderandū diligenter que-  
nam sit ista prædicabilis pul-  
chritudo mammaram, siue vberum Sponsæ, id est Ecclesiæ siue sanctæ cuiuslibet animæ, nam sicut in mammis siue vberibus nutrimenta sunt paruorum, & nouiter procreatorum corporum, ita possunt esse quædam spiritalia nutrimenta, quibus teneræ & infirmæ adhuc animæ incrementa aliqua sanctitatis accipiant, vel ipsæ à se ipsis, vel aliæ ab ipsis; ipsæ à se ipsis  
X per

Ecclesia cur  
vbera dica-  
tur habere.



per exercitationem, alia ab ipsis per eruditionem.

Primò autem videndum, quæ sint iste mammæ, siue hæc vbera, deinde quæ sit earum pulchritudo sic à Sponso laudata: non puto rationi contrarium, si hæc mammæ siue hæc vbera dicamus cognitio non veritatis & amorem virtutum. Sed cum duæ sint creaturæ, vna Spiritualis, altera corporalis, non abs re esse credimus, si vtrique duas incrementorum qualitates quasi duas mammæ siue duo vbera constituamus: sicut enim duæ sunt creaturæ, sicut iam diximus, vna spiritualis, altera corporalis, ita duplex quoque bonum creaturæ, aliud spiritualis, aliud corporalis; bonum enim spiritualis creaturæ maximè consistit in duobus, quæ supra posuimus, in significatione mammæ siue vberum, hoc est in cognitione veritatis & amore virtutis: bonum verò corporeæ creaturæ, vel in ipsa, vel extra ipsam. Bonum in ipsa integritas est sensuum & affectionum secundum quinque sensus, bonum extra ipsam ordinata distributio in creaturis: quicquid enim corrumpuntur vel emendantur pro homine est, & quicquid est bonum vel malum, homini bonum est vel malum. Cumque omnia bona siue interiora siue exteriora Dei omnipotentis sint dona, vtrorumque priuatio Dei est ira, & hominis pœna, sicut è contrario illorum collatio Dei est

vbera Eccle.  
hæc sunt cog-  
nitio veri-  
tatis & amor  
virtutum.

gratia & hominis salus, cognitio autem veritatis & amor virtutis si particulariter consideremus, in vnaquaque animam semper accipiunt incrementa, quasi ex quibusdam exercitationum mammis, & vberibus, quia ipsæ exercitationes quiddam magis & minus suscipiunt; magis si permanent, minus si desinunt, videlicet ut magis vel minus cognoscant veritatem & ament virtutem. Hæc enim duo sunt sibi inuicem ita colligata, quasi in vno corpore naturaliter duo vbera, quia non potest amare virtutem, nisi qui veritatem cognouerit, & qui veritatem cognoscit, non potest nisi amare virtutem.

Cognitio  
veritatis &  
amor virtu-  
tis qualiter  
sibi inuicem  
colliguntur.

Si verò vniuersaliter totum corpus Ecclesiæ inspiciamus, quantum ad se in cognoscenda veritate vel amanda virtute non suscipit magis & minus, quæ iam perfectam cognitionem veritatis & amorem virtutis habet. Quantum verò ad alios quos credit in Christo incrementa illi quotidie sanctitatis ex cognitione veritatis & amore virtutis accrescunt.

Vtrobique autem primò sunt mammæ, deinde vbera; quia sicut mammæ sunt puellarum quæ nondum possunt nutrimenta lactis habere, spem tamen habendi tenent, vbera verò feminarum quæ huiusmodi nutrimenti copiam habent, ita Ecclesia in his quos nutrit vel vnaquaque anima in seipsa, primò quidem habet quandam spem per

Differentia  
inter mam-  
mas & vbera.

habi-



habilitatem animi ad bona se applicantis, & ad meliora semper proficiendi, deinde iam fide & dilectione quasi adulta tam plenam incipit habere cognitionem veritatis & amorem virtutis, ut omnes sensus suos & interiores & exteriores enutrire, & ad perfectionem possit per Dei gratiam deducere: exteriores autem sensus dicimus hic enutriendus, non ut corporaliter melius possint, sed spiritualiter, ne male custoditi fiant instrumenta peccati, sicut Propheta de his peccatores arguit dicens, *intrauit mors per fenestras vestras.*

Quomodo intelligendum quod sensus exteriores dicantur nutriri  
Hier. 9.

Ecclesia tripliciter verborum suorum nutrimenta porrigit.

Tripliciter autem Ecclesia istorum verborum suorum nutrimento porrigit, videlicet rebus factis, & dictis: rebus, ut in Sacramentis sine quibus nulla potest animæ provenire salus; factis, ut in Sanctorum gestis, quorum provocatur & inuitatur exemplis; dictis, ut in Sacrae Scripturae præceptis & monitis, quibus quotidie ad vitam nutritur æternam.

Pulchritudo verborum spiritus in quo consistat.

Diximus quidem quid sint mæmæ, siue vbera Sponse, nunc dicendum quæ sit earum pulchritudo sic à Sponso laudata: pulchritudo ista non est accidentaliter quæ adesse & abesse possit, præter subiecti corruptionem, sed essentialiter, quæ in suæ naturæ proprietate consistit: nam cognitionem veritatis & amorem virtutis pulchras esse, quid est aliud quam earum esse. Pulchrum est

enim veritatem cognoscere & amare virtutem, sicut pulchrum est castum esse, vel iustum, siue humilem, siue patientem, siue obedientem, & est quædam pulchritudo castitas & iustitia, humilitas, patientia, & obedientia, & hæc ut diximus non accidentaliter sed essentialiter, quia ipsa pulchritudo est earum essentia: accidentaliter quidem pulchræ sunt in subiectis quæ eis participant, per se autem essentialiter; nam si sunt, pulchræ sunt; si pulchræ non sunt, neque sunt: quia dum corrumpuntur, nec pulchræ sunt, quia desinunt esse quod fuerunt. Castitas enim vel alia quælibet virtus dum corrumpitur, quomodo pulchra est quia iam non est, cuius corruptio malum est?

Cum ergo in duobus præcipue bonum animæ consistat, quibus quasi ab vberibus ad vitam nutritur æternam, quæ sunt cognitio veritatis & amor virtutis, cognitionis corruptio ignorantia dici potest, de qua dicit Apostolus, *qui ignorat, ignorabitur, amoris corruptio cupiditas, quæ est radix omnium malorum.* Et quanto magis crescit hæc ignorantia, & cupiditas, tanto magis bonum animæ corrumpitur: anima enim cum sit incorporea substantia, secundum substantiam suam corrumpi non potest, sed secundum bonum quod participat, quod tanto amplius

Bonum animæ consistit in duobus.



in eâ deteritur & minoratur, quantum amplius ipsa peccatis deformatur.

Pulchræ sunt ergo mammæ siue vbera sanctæ Ecclesiæ generaliter, siue sanctæ cuiusque animæ specialiter, quia & hæc in filijs suis, & illa in se ipsâ, tam copiosâ bonorum sensuum vbertate refulgent in cognitione veritatis & amore virtutis, vt ex eis omnium spiritualium bonorum nutrimenta profluant, naturalia etiam bona, vt sunt ratio, ingenium, memoria magis vigeant, atque ita integra animæ pulchritudo horû participatione informetur.

Sed quid est, quod hæc vbera vino dicuntur pulchriora, cum in vino sit luxuria, in his autem vberibus sancta & sobria animæ delectatio, atque ob hoc nulla prorsus istorum recta possit esse comparatio? Sanè per figuram rapinosam, quæ est magna rei humilatio, dicuntur hæc vino pulchriora, non quod in vino aliqua sit prædicabilis pulchritudo, sed quod prædicta scilicet cognitio veritatis & amor virtutis, meliora & pulchriora propter vilitatem & suauitatem, sui sint omni animæ rationali, quàm omnia mundi oblectamenta quæ vino significantur, cum hæc corrumpant animam sui participatione, illa reficiant. Eodemque modo quod sequitur, & odor vnguentorum tuorum super omnia aromata, si odorem vnguentorum accipimus bonam famam virtutû, quæ comparatio spiritualiû & cor-

ruptibilium rerum? siquidem potest esse & corruptio boni quæ fit in spirituali creaturâ; & corruptio boni quæ fit in corporali creaturâ, quia cum sint duæ creaturæ, spiritualis & corporalis, sicut supra iam diximus, duo quoque bona sunt, vnum in spirituali, alterum in corporali creaturâ. Bonum spiritualis creaturæ virtus est, bonum corporalis creaturæ ordinata distributio in creaturis: corruptio ergo boni quod fit in spirituali creaturâ, sicut in anima, peccatum est & culpa, quia huius incorruptione vnimur Deo, corruptione elongamur ab eo; corruptio verò boni quod fit in corporali creaturâ, nec peccatum est nec culpa, sed vel pœna, vel ad pœnam. Si ergo incorruptione spiritualis boni vnimur Deo, incorruptione verò corporalis boni non tantum non vnimur Deo, sed plerumque; separamur, quando ipsa eius delectatione plerumque; nostri obliuiscimur, & à bono propositi abducimur, corruptione verò illius dum affligimur, nonnunquam ad bona reducimur, quæ comparatio potest esse in tantâ dissimilitudine.

Sed in hac comparatione argumentum est à minori ad maius, hoc modo: si corporalia bona hoc est odor aromatum tantæ sunt suauitatis, quantum magis bona spiritualia, id est; odor virtutum; incomparabile incorruptibile bonum corruptibili, sicut anima quæ est incorruptibilis corruptibili corpori.

Incor-

Sicut creatura alia est spiritualis, alia corporalis ita duo sunt bona in illa, virtus in priori ordinata distributio in creaturis in posteriori.

Quomodo odor vnguentorum Spōtæ dicatur esse super omnia aromata.

Pulchriora vino cur vbera Ecclesiæ memorentur. Ephes. 5.

Per vinum omnia mundi oblectamenta significantur.



Incorruptibilem autem dico animam secundum substantiam sui, quæ simplex & incorporea est, sicut incorruptibile bonum quod in animâ consistit, dicitur secundum substantiam, non secundum adiectionem. Duobus enim modis dici potest bonum, substantiue & adiectiue, per se enim bonum non corrumpitur si adijcitur animæ corrumpi dicitur, quando recedit ab animâ & in malum permutatur, sicut & ipsa anima per se non corrumpitur, sed priuatione boni dicitur corrumpi, quia priuatio boni malum est.

Dicitur ergo odor vnguentorum tuorum super omnia aromata, ac si dicatur, fama & opinio tuarum virtutum, melior & utilior tibi est, quam omnia huius mundi delectamenta, quia hæc occidunt, illa viuificant.

At si alio modo vtramque partem scilicet odorem vnguentorum & omnia aromata ad spiritualem intellectum referre voluerimus, videndum quis sit odor iste specialis vnguentorum dilectæ, & quæ sint omnia aromata quibus ille odor tantopere præfertur. Si enim omnia aromata omnes virtutes accipimus, quæ erunt illæ singulares virtutes quæ vniuersitati virtutum præferantur? Videtur nobis non absurdum esse si has virtutes dicamus, fidem, spem, charitatem; nempe absque istis virtutibus ceteræ omnes virtutes quasi otiosæ sunt, scriptum

est enim quia sine fide impossibile est Deo placere. Quod si nemo sine fide Deo placere potest, constat nulla bona opera sine fide salutem posse conferre: qui autem credens benè operatur profectò id facit spe futurorū bonorum; sed ea quisque diligit quæ se sperat adepturum, & quicquid boni operatur, per dilectionē operatur; quia nisi diligeret, pro his consequendis non laboraret.

Cum ergo omnia bona opera sine istis, hoc est fide, spe, charitate esse non possint, merito hæc eunctis virtutibus præferuntur, atque ita dicitur, odor vnguentorum tuorum super omnia aromata, ac si dicatur super omnes virtutes in te redolent fides, spes, charitas, quæ te perfectè in sponsam & dilectam efficiunt.

Sed quare hæc dicuntur vnguenta? quia sicut multæ species herbarum cum in vnum collectæ fuerint, vt quandam compositionem vnguenti efficiant, vnde nomen ipsius vnguenti sumunt, vnde maiorem virtutem habent, ita principaliter dicuntur vnguenta Ecclesiæ, siue cuiusque sanctæ animæ quæcūque bona opera fidei, spei, & charitatis condimento fuerint cōposita, quia non aliter efficacia, nisi fuerint horum adiectione denominata, vt dicatur hoc vnguentum est fidei, spei, & charitatis compositium: verbi gratia, aliquis habet humilitatem, castitatem, patientiam, obedientiam, aliasque virtutes aliquas, quarum compositio, quoddam spiri-

X 3 tuale

Bonum substantiue dicitur & adiectiue.

Alia spiritalis expositio odoris vnguentorum sponæ super omnia aromata.

Sine fide, spe, & charitate alia omnia bona opera efficiuntur.

Fides, spes, charitas, cur vnguenta vocentur.



tuale dici potest vnguentum, sed omnino erit inefficax, nisi ibi fuerint fides, spes, & charitas. Est iterum aliquis, qui prædictas virtutes non habet omnes, habet autem alias, sed nec iste de his probatum poterit habere vnguentum absque adiectione harum trium virtutum. Qualescunque ergo vel quantascunque virtutes quilibet habuerit, oportet ut his tribus nunquam careat; si salutis suae efficientiam habere desiderat: Cum itaque sint in Ecclesiâ alij istis, alij illis, aliqui pluribus, aliqui paucioribus præditi virtutibus, semper tamen illis fide, spe, & charitate cohærentibus, rectè potest dici non singulari numero odor vnguenti, sed plurali numero odor vnguentorum; sed iste odor super omnia aromata, quia istis intermixtæ virtutes redolent, & valent, carentes etsi redoleant, inefficaces manent. Sequitur,

*fauus distillans labia  
tua.*



## VERSUS XI.

*Fauus distillans labia tua sponsa mel  
& lac sub linguâ tuâ: & odor vestimen-  
torum sicut odor thuris.*

**Q**uid labia sponsa, nisi prædicationem vtriusque testamenti debemus accipere? sicut enim in corpore labia ita sunt constituta, ut vnum superius, alterum sit inferius, ita vetus testamentum prius, nouum est posterius: & quia per labia sermo exprimitur, prædicatio horum duorum testamentorum per labia non inconuenienter accipitur. Sed quid est, quod hæc labia dicuntur *fauus distillans* fauus namque mel in cera est: quid autem est mel in cera, nisi diuinitas in humanitate? prædicatio verò vtriusque testamenti quid aliud sonat quam Deum hominem factum pro humani generis redemptione vna per figuram significans, altera significatum in veritate repræsentans? quicquid autem Ecclesia de Christo prædicat, & de diuinitate, & de humanitate ipsius est. Quis verò nesciat, quod mel dulce, cera mollis est? Christus autem per miracula & prædicationem suam ex diuinitate dulcis fuit, per corporis passionem ex humilitate mollis atque tractabilis: vnde & comprehendit & occidi potuit, quia Deus immensus; incomprehensibilis & inuisibilis, per humanitatem se visibilem

Per labia sponsa vtriusque testamenti prædicatio accipitur.

Cur labia sponsa dica-  
faustus distilla-  
ans.



visibilem & humilem, & quasi ceram mollem atque flexibilem exhibuit: quasi enim mel in cerâ fuit, quia dulcedinem misericordiæ & compassionis suæ, de cœlo se ad terras inclinando, & veritatis suæ lucem administrando per totum distillavit mundum.

*Labia sponsæ cur fauo distillanti assimilantur.*

Fauus ergò distillans sanctæ Ecclesiæ labia dicuntur, quia omnis diuinæ dispensationis, quæ circa genus humanum acta est, & nunc quotidie in sacramentis & rebus Sacramentorum agitur dulcedo & gratia, ipsius prædicatione cognoscitur. De qua adhuc subditur, *mel & lac sub linguâ tuâ*, hoc est & in voce & in corde, quia videlicet mel fortium cibus est, lac infantium, & hæc in prædicatione suâ Ecclesia pronuntiat, loquendo vel scribendo, quibus & fortes roborantur & infirmi nutriantur. Et quia prædicationem suam bonis operibus confirmat, verbo & exemplo filios suos instruendo, subditur.

*Quid intel- ligatur per mel & lac quod sub lingua sponsæ memoratur esse.*

*Et odor vestimentorum tuorum sicut odor thuris*; quod vestimenta bona opera intelligi debeant, sacræ scripturæ autoritas docet, scriptum est enim, *beatus qui custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet, & videant turpitudinem eius*; & in prouerbij Salomonis, *omni tempore vestimenta tua sint candida*; custodire enim vestimenta est bona opera habere, ne tur-

*Apoç. 16.*

*Eccles. 9.*

pem in iudicio patiatur repulsam si nudus virtutum tegmine appareat, quo peccatorum suorum deformitatem tegat. Candida verò vestimenta habere est, opera sua vitiorum sordibus non inquinare, quia ante Dei oculos virtutum opera sordent, quæ vitiorum commixtione fœdantur.

Quid autem est odor vestimentorum, nisi fama & opinio bonarum actionum? Sed iste *odor vestimentorum est sicut odor thuris*, quia nullius efficaciam est aliquod opus bonum nisi redoleat ex igne charitatis. Sicut enim thus incensum fumat & redolet, sic mens alicuius sancti spiritus igne accensa fumat ex compunctionis gratiâ, siue peccata sua deslendo, siue ad supernam patriam suspirando. Cumque per compunctionis gratiam præteritam recognouerit culpam, siue futurorum bonorum, huius vitæ breuem optauerit moram, ardentius exequitur lucra pietatis, quando & interius magis ardet per charitatem, & exterius redolet per bonam opinionem. Dum enim proximi eius proficiunt exemplo, illorum lucra facit etiam sua, quia in eius actionibus discunt, vnde sibi bonorum operum merita adquirunt.

*Quid per vestimenta significetur, & cur vestimenta sponsæ odori thuris assimilantur.*

Dicit ergò sponsus sponsæ, hoc est Ecclesiæ, siue fideli animæ, odor



animæ, odor vestimentorum tuorum sicut odor thuris, ac si dicat, ideo mihi bonus odor virtutum placet, quia ex igne charitatis meæ incensus redolet, & ita ad me ille odor quasi quædam oratio dirigitur, quemadmodum thus mihi soli pro deuotione precû incenditur & offertur.

## VERSUS XII.

*Hortus conclusus soror mea sponsa,  
hortus conclusus, fons signatus:*

Per meta-  
phoram quæ  
quatuor sit  
modis spon-  
sus sponsæ  
pulchritu-  
dinem præ-  
dicare pro-  
sequitur.

**P**ER figuram metaphoram quæ quatuor modis fit id est ab animato ad animatum, ab inanimato ad inanimatum, prosequitur sponsus sponsæ prædicare decorē & pulchritudinē sponsæ, duobus modis supra dictæ locutionis intermixtis, id est, ab animato ad animatum, & ab inanimato ad animatum: nam cum superius oculo & crine, mammis siue vberibus & labijs, quæ sunt partes animati corporis, odore quoque vestimentorum quod est pars inanimati corporis, variam Sponsæ pulchritudinem enuntiaffet, nunc per eum solura modum, qui est ab inanimato ad animatum, alia quoque pulchritudinis siue dignitatis ipsius prædicamenta enumerat per similitudines horti & fontis, & emissiones ipsius horti, quæ per septem species

describuntur, videlicet cypri, nardi, & croci fistule & cynamomi, myrræ & aloë, de quibus singulis dicendum est.

Cur autem Ecclesia dicitur hortus? nimirum propter assiduè in eâ pululantia virtutum germina, quia sicut ideo dicitur hortus, eò quod ibi semper aliquid oriatur, ita dicitur Ecclesia hortus, quia sepe in eâ oriuntur virtutû opera, per profectum filiorum eius, quos quotidie in baptismo acquirit, & in fide nutrit, & operibus fidei prouehit. Sed quare hortus iste conclusus, vel propter

Ecclesia cur dicitur hortus.

Sacramentorum inuisibilem virtutem & singularem dignitatem, siue propter sanctarum scripturarum mirabilem profunditatem, seu propter inexpugnabilem diuinæ defensionis firmitatem. Nam cum ex Sacramentorum inuisibili virtute quotidie salus credentium pullulet, non tamen omnibus patet, quomodo in vnoquoque Sacramento, virtutem & rem Sacramenti interius operetur Spiritus sanctus, quare ipsa Sacramenta instituta sint, quomodo & à quibus eadem Sacramenta danda & accipienda sint, quæ fides, quod fidei meritum, quis ordo, quæ ordinis causa, quæ postremò ipsorum sacramentorum reuerentia, quæ & quanta irreuerentiæ culpa, quæ omnia quia ita sunt occulta & clausa vt nemini pateant, nisi his qui possunt dicere cum Apostolo, nobis autem

Ecclesia cur hortus conclusus vocetur.

Primo dicitur Ecclesia hortus conclusus propter sacramentorum inuisibilem virtutem







*Ibidem.* tate, quem nemo aperire potest, nisi agnus qui occisus est qui solus dignus inuentus est soluere hunc librum, & aperire septem signacula eius, quia eius solius gratiæ est, mysteria diuinæ scripturæ, quæ illorum septem sacramentorum virtutem prædicant, humano sensu aperire.

Tertio Ecclesia comparatur horto concluso propter diuinam protectionis firmitatem.

Propter inexpugnabilem autem diuinæ protectionis firmitatem Ecclesia hortus conclusus dici potest, quia quæ diuino semper munitur præsidio, nequaquam malignorum spirituum, siue hominum poterit labefactari incursum: quamuis enim multos & frequentes in eam impetus faciant, minimè tamen in eam aliquâ malæ voluntatis suæ potentia intrant, quia ita diuinæ protectionis concluditur sepe, ut nullam penitus ad eam ex aduerso intrandi facultatem inueniant. Unde magnâ securitate accepta fiducialiter in Psalmo proclamat dicens, Dominus illuminatio mea & salus mea quem timebo? dominus protector vite mee à quo trepidabo? Dominus mihi adiutor, non timebo quid faciat mihi homo, dominus mihi adiutor, & ego despiciam inimicos meos.

Pf. 26.

Pf. 117.

Hortus ergo conclusus est Ecclesia sub protectione diuinâ, quia tantâ eam Deus sua confirmavit gratia, ut nec fidem eius peruersi corrumpere, nec sacramentorum institutiones auferre, neq; ab intimæ pacis eam statu possint deijcere. Quibus sic conceditur ad

tempus, eam exterius affligendo tentare tentatio hæc non ad damnationem ei prouenit, sed ad coronam.

Unde & hortus conclusus non semel, sed iterum dicitur, quia non tantum eam Deus exterius, sed & interius conclusit, dum eam ita sanctificat & custodit per omnia, ut integra corpore & animâ vsq; in diem Domini nostri Iesu Christi conseruetur; hic quidem temporaliter, postmodum verò æternaliter.

Non solum autem hortus conclusus dicitur Ecclesia, sed etiam fons signatus & propter baptismi vniformitatem, & propter sanctæ prædicationis puritatem: sicut enim per fontem sordis corporis abluuntur, ita per baptismum sordes animæ, id est peccata lauantur, & sicut fonte fessum corpus reficitur, ita prædicatione sancta deficiēs à Deo anima releuatur. Dicitur autem fons iste signatus; sed videndum, unde, à quo, & quare signatus.

Unde ergo signatus? in baptismo quidem sacramenti forma, re, & intentione; in prædicatione verò veritate, suauitate, & vtilitate inde enim Ecclesia rectè in his duobus, hoc est baptismo & prædicatione fons signatus dicitur, quia baptismus nihil adiuuat, nisi ibi adsint & forma sacramenti, hoc est inuocatio sanctæ Trinitatis; & res sacramenti, hoc est virtus & efficacia sacramenti; intentio quoq; hoc est voluntas catholicè baptizandi. Porro prædi-

Cur bis hortus conclusus Ecclesia dicitur.

1. Thessa. 5

Ecclesia quare fons signatus dicitur.

Unde fons iste fit signatus.

Prædicatio quando fit vilis.



catio nihil confert, nisi sit vera ut fidem excitet, suavis ut attrahat, utilis ut informet. His enim partibus sacramenti quasi quibusdam signaculis fons iste recluditur, ut specialis eius virtus & puritas atq; salubritas insinuetur.

A quo fons iste signatus sit.

A quo autem signatus? nimirum a spiritu sancto, qui cum sigillo septiformis gratiae suae consignavit, quia ex institutione, & virtute sacramentorum, & utilitate sanctarum praedicationum profluunt in Ecclesia omnium spiritualium irrigua charismatum: ibi enim accipit mens sancta, quid, & qualiter sapiat & intelligat, quo consilio, qua fortitudine roboretur, qua scientia & pietate ornetur, quo ve timore Domini repleatur. Nempe istis spiritualibus donis fons Ecclesiae ita est signatus, ut nullus ipsius fontis particeps esse possit, qui harum septem gratiarum nullam habuerit.

Fons iste quare sit signatus.

Quare vero signatus? quia nulli committenda sunt sacramenta Ecclesiae, nisi fidem habeat & opera; fidem, ut ea quae in sacramentis exterius visibilibus agi conspiciunt, interiorius invisibiliter salutem operari intelligat & credat; opera vero ut in ipsis sacramentis participandis dignum se exhibeat. Nulli quoque praedicandi officium committitur, nisi ei qui huius scientiae gratiam habere probatur, sicut dicit Apostolus, *quomodo predicabunt, nisi mittantur?*

ille enim quasi mittitur, qui huius officij gratiam a Deo consequitur. *Rom. 10.*

VERSVS XIII.

*Emissiones tuae paradysus malorum punicorum cum pomorum fructibus.*

Quid autem hortus iste conclusus & fons signatus tanta diuinitatis providentia custoditi emittunt? *Emissiones huius horti conclusi & fontis signati quales sint.* *emissiones, inquit, tuae paradysus malorum punicorum cum pomorum fructibus;* mirabiles enim emissiones huius horti esse necesse est, qui tam suaviter & salubriter fluentis, tamque caute signati fontis irrigatione redditur fecundus. Nam constituitur velut paradysus spiritualiter prodeuntibus, diuersarum virtutum, seu florum & herbarum gloriosis emissionibus, quae cum per multimodas orationum species vniuersitatem virtutum praetendentes infra enumerentur, in duas tamen finales causas diuiduntur, propter geminam temporis qualitatem, videlicet persecutionis & pacis. Omnis quippe consummatio sanctorum, aut in persecutione martyrio est celebrata, aut in pace confessione peracta.

Vnde bene huius horti, id est sanctae Ecclesiae *emissiones, paradysus dicitur malorum punicorum, cum pomorum fructibus,* quia vel Martyrij vel confessionis gloria, ubique vernant & redolent sancta eius praeconia. Quid enim *per mala punica nisi gloriosa Martyrum*

*Emissiones Ecclesiae cur dicantur paradysus malorum punicorum cum pomorum fructibus.*



rum purpura, quid per fructus pomorum, nisi bonis actibus candens, vita confessorum? O quantæ deliciae huius paradyfi, quantæ abundanter & feliciter profluentes virtutum emissiones, ubi & fortes nutriuntur, & infirmi reficiantur! quia ibi qui imitari cupiunt, mirantur, prædicant, & venerantur constantiam martyrum; ibi qui Martyres esse non possunt, attendunt, approbant & æmulantur probabilem vitam in pace gloriosè viuētium sanctorum.

## VERSUS XIV.

*Cypri cum nardo, nardus & crocus, fistula & cinnamomum cum vniuersis lignis Libani, myrrha & aloë cum omnibus primis vnguentis.*

**V**Nde & sequitur huius horti conclusi, siue fontis signati designata venustas, salubritas, & utilitas, per septem species herbarum aromaticarum, non solum quia istas eius sanctitatis emissiones septiformis spiritus efficit gratia, verum etiam quia hoc septenario specierum numero virtutum vniuersitas exprimitur. In toto quippe corpore Ecclesie nulla virtus potest deesse, quia cum caput Ecclesie sit Christus, corpus autem Christi Ecclesia, quicquid sanctitatis, honestatis, & utilitatis vnquam esse potuit vel potest, in vniuerso Christo, hoc est capite & mēbris cōsiderare licebit.

Inspiciamus ergò ipsas species, per quas vniuersitas virtutum, vt

diximus, denotatur, & quod in partibus intelligimus, in toto intelligendum sciamus. *Cypri*, inquit, cum *nardo*, *nardus* & *crocus*, *fistula* & *cinnamomum* cum vniuersis lignis *libani*, *myrra* & *aloë* cum omnibus primis vnguentis.

*Cyprus* est arbor aromatica, significans spiritualis gratiæ benedictionem, & interpretatur mœror vel tristitia. *Cyprus* ergo in Ecclesia est quæuis sancta anima velut arbor aromatica, quæ habet ex Dei gratia, vt mundi huius transitoria contemnat gaudia, habens eam tristitiam, quæ est secundum Deum, quæ penitentiam in salutem stabilem operatur; memor illius Euangelici, beati qui lugeat, quoniam ipsi consolabuntur, & illius Apostolici, miseri estote & lugeate. *Iac. 4.* risus vester in luctum conuertatur, & gaudium in mœrorem.

*Nardus* frigus repellere dicitur, *crocus* autem ardentibus inferre refrigerium: quid autem per *nardum* nisi *charitas*, quid per *crocum* nisi *castitas* figuratur? *charitas* namque tepidos in bono opere suscitatur, & ardentem facit, *castitas* verò mentem ab æstu malæ concupiscentiæ temperat & restringit.

*Fistula* est arbor aromatica breuis & modica, duri autem corticis, qui contritus bibitur & sanat viscera: porro *cinnamomum* cinereum habet colorem, & diu retinet vim suam. Per *fistulam* autem quæ, vt diximus, breuis est & modica nõ incōgruè *humilitas* accipitur; duro vero eius

*Cyprus* in Ecclesia quæuis sancta anima est.

Per *nardum* *charitas*, per *crocum* *castitas* figuratur.

Per *fistulam* *humilitas*, per *cinnamomum* però eius

Horti huius venustas per septem species herbarum aromaticarum describitur, & quare.



nitentium  
habitus de-  
signatur.

rò eius corticè contrito & potato viscera sanantur, quia dum humilitatis virtute duræ superbæ carnis ex tollentia frangitur, vulnus animæ contriti & humiliati cordis medicina sanatur. Per *cynamomum* verò quæ ad cineri coloris est, & diu vim suam retinet abiectus pœnitentium habitus designatur, qui possunt dicere cum Propheta, *cinerem tanquam panem manducabam*, & cum Beato Iob, *idcirco ipse me reprehendo, & ago pœnitentiam in fauillâ & cinere*. Sed hæc abiectio vim suam diu retinet, quia vera est ea pœnitentia, q̄ sic conuersi cordis rectitudinem seruat, vt vltèrius pœnitèda nõ admittat.

Pf. 101.

Iob. 42.

Per vniuersa  
ligna Libani  
omnes virtutes  
signantur.

Cum vniuersis lignis libani, hoc est cum omnibus vitæ baptismo candidatæ, & recta fide solidatæ, bonisque operibus sublimatæ virtutibus. Nam cum præmitteret particulariter, eas quas supra posuimus virtutes, per prænominate arborum species, subdit vniuersaliter per omnia ligna libani omnes virtutes, vt intelligamus hortum Domini hoc est Ecclesiam, omnem quidem ex se emittere virtutem, per variam sanctorum vitam, sed illas prænominate capita esse omnium virtutum, ita vt cætera virtutum membra sine his iaceant infirma.

Per myrram & aloë  
carnis mortificationem

Myrra & aloë cum omnibus primis vnguentis. Subdit adhuc duas septenarum virtutum species videlicet carnis mortificationem & patientiam; per myrram autem quæ cor-

pora mortua à corruptione vermum & putredine seruantur illeßa mortificatio carnis, quæ putredo vitiorum & carnalium voluptatum restringitur, intelligi debet: per aloe qui quidem suauem habet odorem, sed gustum amarum, & purgat stomachum, patientiam, accipere possumus, quæ quia propter futura perennis vitæ bona, mundi sustinet mala, benè quidem redolet ex causa propter quam patitur, amara autem ex causa qua patitur; si quis verò morbus peccati animam grauat, ipsius mali quod patitur amaritudo purgat.

Cum omnibus, inquit, primis vnguentis, hoc est prætiosis & probatis spiritualium charismatum donis, quæ Apostolus enumerat dicens, *alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, alij sermo scientiæ secundum eundem spiritum, alteri fides in eodem spiritu, alij operatio virtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum*. Ecce hæc dici possunt prima vnguenta, quæ diuina conficiuntur gratia, quibus non sine ratione præmittuntur duæ superius per myrram & aloë præsignatæ virtutis species, videlicet mortificatio & patientia, vt intelligamus eos tantum his vnguentis spiritualibus imbuedos, qui *carnem suam crucifixerunt cum vitijs & concupiscentijs*, qui possunt dicere cum Apostolo, *& gloriamur in tribulationibus*.

tificatio, &  
patientia  
exprimitur.

Per prima  
vnguenta  
spiritualium  
charismatum  
Jona notantur.

1. Cor. 12.

Gal. 5.

Rom. 5.

Libet ergò hic attendere & mirari



Hortus  
Domini  
hortus de-  
litiarum  
est.

rari hortum Domini per has emissiones, suas verè esse quasi pulcherrimum paradysum hoc est hortum delitiarum, vbi æterna salus animæ, & omnis suauitas vigent, vbi omnis pulchritudo & spiritualis delectatio florent, vbi vita perennis & requies sempiterna manent, non quod hic in præsentia vita conferantur, sed quod per illas, quas supra diximus, virtutum & gratiarum emissiones ad ista perueniatur, & illarum temporalis exercitatio, istorum sit æternalis exhibitio. Vnde rectissimè hortus iste, vel paradysus conclusus esse memoratur quia nulla malignorum spirituum aduersitate sancta Ecclesia superatur, quæ spiritualium huius horti emissionum gratia confortatur.

Sicut generaliter Ecclesia, ita specialiter quæuis sancta anima hortus Domini dici potest.

Sed quoniam sicut generaliter Ecclesia hortus Domini dicitur, ita quoque specialiter sancta quæque anima, quæ virtutum germine & gratiarum multiplicium decore vernat, idem appellari potest, considerandum tamè cum Ecclesia totum quoddam sit, vna verò anima pars totius sit, quantum differat pars à toto. Quod enim parti, inest toti inesse necesse est, sed non conuertitur, vt quod toti inest, parti quoque æqualiter inesse necesse sit. Ecclesia quippe vniuersalis in suis partibus, hoc est in singularibus & indiuiduis hominibus, quorum in vnum collectione constituitur, totum quoddam est, quia dum multi di-

uersis florent virtutibus, & in hac diuersitate omnes virtutum continentur species, totum quidem omnes continet in partibus, pars autem non omnes sed quosdam.

Differunt ergò in hoc totum & pars, quod totum longè continentius est quam pars, dum omnia simul confluât in toto, in parte verò non omnia sed quædam. Dum ergò generaliter sancta vniuersalis Ecclesia hortus Domini dicatur, eo quod infra eam omnium virtutum germina celebrètur; quæuis quoque sancta anima quæ aliqua virtutum profert germina, hortus Domini dici potest iuxta aliquem suum modum, quem ei diuina cõtulit gratia.

VERSVS XV.

*Fons hortorum: puteus aquarum viuentium, quæ fluunt impetu de Libano.*

Sed quia quicumque instruitur, aut verbo instruitur aut exemplo, pars autem id quod habet, de toto habet, verba verò & exempla vniuersaliter in toto sunt, non absque ratione sequitur, vt ille *principalis hortus Domini*, hoc est vniuersalis Ecclesia, *fons hortorum particularium*, hoc est singularum animarum dicitur. Vnde enim est quod discunt, quæ agunt, quæ docent, nisi ex sanctæ vniuersalis Ecclesiæ doctrinis & institutis? vnde aut ipsæ doctrinæ, nisi ex sanctorum Apostolorum, Apostolicorumque virorum verbis, scriptis, & exemplis? Quocirca rectè Ecclesia fons dicitur hortorum istorum, hoc est sanctarum animarum, quia quic-

Ecclesia tanquam totum, & sancta anima tanquam pars quomodo differant in appellatione horti Domini.

Vniuersalis Ecclesia fons hortorum cur appellatur.



quicquid sanctitatis vel honestatis habent ex prædicationis Ecclesiasticæ irrigatione concipiunt & proferunt, omniaq; eorum profectus est Ecclesiasticæ disciplinæ regula & status. *Fons enim egreditur de paradyso Domini*, hoc est de Ecclesia Dei, *qui diuiditur in quatuor flumina*, hoc est in quatuor Euangelia, *quæ irrigant vniuersam faciem terræ*, hoc est omnem intentionem aridæ mentis, vt eorum doctrina per Dei gratiam debriata, possit dicere cum Psalmista, *Dominus dabit benignitatem, & terra nostra dabit fructum suum*, nisi enim benignitas Dei cor humanū visitauerit, nullū bonorū operum fructum ferre valebit.

Sed cum eadem Ecclesia omnibus istis hortis diuersè fructificantibus propter diuersas scientiæ & operum qualitates, cōmuniter fons dicatur, quia omnes irrigat vel scientiæ vel pij studij infusione, quibusdam tamen singulariter dicitur, *puteus aquæ viuentium*, propter latentem in eis specialiter diuinæ scientiæ profunditatem, quæ ex ipsius Ecclesiæ emanat fonte. Fons quidē apertè super terram fluit, aqua verò putei in terra occultatur, quia alia est scientia quam simplices & infirmi præ sui facilitate assequuntur, alia quam docti & fortes præ sui subtilitate vix rimantur. Ecclesia ergo omnibus electis fons est, sed non omnibus puteus est, quia omnes quidem superficiem literalem, legunt, vel audiunt & intelligunt; sed pauci admodum absconditam in-

trinsecus spiritualis sensus profunditatem aspiciunt.

*Sed puteus iste aquas habet viuentes*, quia Ecclesia dum profunditatem diuinorum eloquiorum legentibus siue audientibus aperit, & à prauitate eos corrigit, & ad bona opera accedit, sicq; eos qui in peccatis suis mori debuerāt, per vitale doctrinā quasi per viuentes aquas reficit.

Qualium vero æquarum? *quæ fluunt*, inquit, *impetu de Libano*: quis namq; est istarum aquarum impetus, nisi vehemens sanctarum scripturarum cum magna auctoritate profluens decursus? quid verò per Libanum nisi sublimium Doctōrum scientia & virtus exprimitur? aquæ ergo cum impetu de libano fluunt, quia sanctæ scripturæ ex sanctorum Patrum scientia & virtute magnam vim suæ auctoritatis ostendūt. Necessarius sanè fuit Ecclesiæ imperus iste, quia ab Hæreticis & peruersis hominibus fidei & sanæ doctrinæ cursus prohibitus esset, nisi sanctorum Doctōrū torrens eloquij obstantia falsitatis molimina veræ rationis & eloquentiæ impetu propulisset.

Quia verò cōtra sanctā Ecclesiā, vel quālibet sãctā animā semper aduersarius gemina cōsistit, acie, aut enim minis aut blādimentis eā tētat, vt à status sui reſtitudine deiciat, volēs ostēdere spōsus quātū ex hac tētatione proficiat permissiuo modo locutionis subdit dicens, *surge a quilo &c.*

VER.

Quid per aquas viuentes accipiedum.

Quare hæ aquæ viuentes dicantur fluere impetu de libano.

Gen. 2.

Pf. 84.

Ecclesia sicut generaliter fons hortorum, ita quibusdam specialiter puteus aquarum viuentium est.



## VERSUS XVI.

*Surge Aquilo, & veni Auster, perfla hortum meum, & fluant aromata illius.*

**P**ER aquilonem qui ventus asper & frigidus est, asperitas minarum, quæ ex frigore peruersæ mentis descendit, intelligitur; per austrum verò qui calidus est, blandimentorum lenitas, quæ quasi ex suauitate quadam dolosi cordis procedit, accipitur. Cum ergo his duobus modis Ecclesia siue aliqua sancta anima fatigatur, ad maiora virtutum exercitia eruditur, vt quantò hosti fortius insurgenti ipsa quoque fortius reluctatur, tantò gloriosius post victoriam sponsi sui amplexibus coniungatur. Hoc enim gemino bello Martyrum constantia est probata, hoc quoque quotidie fidelium probatur & coronatur conuersatio. Quæ enim mens non tentetur huius mundi prosperitatibus & aduersitatibus? sed ea mens probata coronatur, quæ nec eleuatur prosperis, nec deijcitur aduersis. Vnde Iohannes à Domino commendatur in Euan-  
 Matt. 11. *gelio, quia arundo à vento agitata non esse memoratur: arundo quippe dum vento impellitur, in quamlibet partem flectitur, sed ille arundo vento agitata non est, qui in neutram partem, scilicet ad dexteram vel sinistram reflectitur, quia nec terrore concutitur, nec blandimento sedu-*

Per Aquilonem asperitas minarum, per Austrum lenitas blandimentorum signatur.

citur. Surgit enim Aquilo, quando detractio, seu aliqua asperitate impellitur; venit Auster, quando fauore vel aliqua prosperitate tentatur.

His autem hortum Domini perflantibus fluunt aromata illius, quia quantò magis Ecclesia, siue sancta anima aduersitatibus vel prosperitatibus tangitur, tantò magis bono virtutum odore per profectum repletur. Hæc enim qualitas vitæ probatiua est sanctitatis & iustitiæ, vt meritò hortus Domini dicatur, qui talis virtute patientiæ, humilitatis, & longanimitatis decoratur: vbi verò fuerit huius boni priuatio, nõ potest esse spiritualis horti appellatio.

Quomodo intelligendum quod Aquilone vel Austro perflante hortum Domini dicantur fluere aromata illius.

*Amplius.* Per Aquilonem sæpè diabolus, per Austrum spiritus sanctus designatur, quia & ille constringit in frigore, & iste relaxat in calore; Propheta enim attestante diabolus dixisse perhibetur, *sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis: suggerente autem & afflante diabolo abundauit iniquitas & malitia in mundo; veritate enim attestante, vbi abundauit iniquitas, refrigeret charitas multorum: Et Propheeta asserit de Iudæa dicens, sicut frigidam facit cisterna aquam suam, sic frigidam fecit malitiam suam.* At verò Austri nomine Spiritus sanctus accipitur, quia eius gratia torpor mentis relaxatur, sicut psalmista testatur, *conuerte, inquit, Domine captiuitatem nostram sicut torrens in austro: capti-*

Per Aquilonem sæpè diabolus, per Austrum Spiritus S. capitur.

Esa. 14.

Matt. 24.

Hier. 6.

Psal. 125.



captiuitas enim nostra quæ torporis frigore ad sequendum Deum pigra remanserat, per calorem spiritus sancti relaxatur, vt incurrat in amorem Dei.

Sponsus ergo cœlestis sponsam suam, hoc est Ecclesiam siue sanctam animam dignantur visitans Aquilonem iubet recedere, & Austrum venire, quia profectus iustus & consequens est ordo, vt prius infidelitatis & malitiæ frigore depulso, sancti spiritus aduentu, mens fidei & bonæ operationis calorem suscipiat. Surge, inquit, Aquilo, & veni Auster, perfla hortum meum, & fluent aromata illius: ac si alijs verbis dicat; quia in mentes mihi designatas, non potest venire gratia spiritus sancti, nisi fugato infidelitatis frigore, quicunq; torpor, quæcunq; pigritia ipsis mentibus, seu per ignorantiam, seu per negligentiam infedisti, surge & recede; & veni sancte spiritus, qui easdem mentes torpore constrictas tui afflatus calore resoluas, vt concepto bonæ voluntatis, & piæ intentionis vigore, perfluant sanctitatis fructibus & fructuum odoribus, longè lateq; manantibus ad sui consortium multos circumquaq; trahentibus.

Porro ad istam vocem sponsi, sponsa iam quasi animata, & quodammodo resuscitata, aspirati gratiæ prompto assurgit animo, & quia cōsequens sit, vt flante spiritu sancto, fructū bonæ operationis producat,

ostendit dicens, *veniat dilectus meus in hortum suum &c.*

## CAPVT QVINTVM.

1. **V**eniat dilectus meus in hortum suum, & comedat fructum pomorum suorum. Veni in hortum meum soror mea sponsa, messui myrram meam cum aromatibus meis: comedi fauum cum melle meo, bibi vinum cum lacte meo: Comedite & bibite amici & inebriamini charissimi.
2. Ego dormio, & cor meum vigilat. Vox dilecti mei pulsantis, aperi mihi soror mea, amica mea, columba mea, immaculata mea: quia caput meum plenum est rore & cincinnati mei guttis noctium.
3. Expoliaui me tunicā meā, quomodo induar illā? laui pedes meos, quomodo inquinabo illos?
4. Dilectus meus misit manum suam per foramen, & venter meus intremuit ad tactum eius.
5. Surrexi igitur vt aperirem dilecto meo: Manus meæ distillauerunt myrram, & digiti mei pleni myrrā probatissimā.
6. Passulū ostij mei aperui dilecto meo: at ille declinauerat atq; transierat. Anima mea liquefacta est, vt dilectus locutus est: quasiui & non inueni illum, vocaui & non respondit mihi.
7. Inuenerunt me custodes, qui custodiunt ciuitatem: percusserunt, me &

Z

vulne-

Auster aduenire, & hortum Domini perflare nequit nisi surgat & recedat. Aquilo quomodo accipiendum.